

A mellékelt kedves archetipus illusztrációin a felsorolt archetipus példák között az egyszarvú is szerepel. Ilyen különlegességnek tűnhet - nemcsak nekünk, hanem az angol könyvtárosoknak is - az észak-londoni egyetemen folyó kutatás és oktatás, az olvasóismeretre és az olvasói önismeretre nevelés. Azért irtam mégis róluk - nem említve még néhány rokonszenves kísérletet - mert ebben az intézményben éreztem magam először otthon szigetországi tartózkodásom folyamán.

*SIMSOVA, S.: The Rubakin experiment. A preliminary report. = Research in librarianship. 1966. 4. sz.

A könyvtárosképzés kezdetei Kelet-Afrikában A Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola

S. A. H. ABIDI

Viszonylag ritkán olvashatunk a szaksajtóban a fejlődő országok könyvtárügyéről. E területre enged bepillantást a szerző "Trends of library education in East Africa" c. kiadványa (Accra, 1975. ny. n. 9 p.), amely három afrikai ország, Kenya, Tanzánia és Uganda könyvtárosképzéséről számol be. - A tömörítés TÖRÖK Sára fordítása alapján készült.

A könyvtárosképzés gyökerei Kelet-Afrikában is a közművelődési könyvtári mozgalomba nyulnak vissza. Az 1960-as évek elején Kelet-Afrikában is felismerték azt a törvényszerűséget, hogy a könyvtári szolgáltatások a fejlesztési tervek szerves részét képezik. 1960. decemberében a Hockey Jelentés javasolta a Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola (East African School of Librarianship) megalapítását. A kelet-afrikai kormányck által kinevezett tanácsadó bizottság szembeszállt a pénzügyi nehézségekkel. 1963-ban az UNESCO felajánlotta, hogy a tervezett iskola élére biztosítja az igazgatói kinevezést. Ugyanabban az évben a Rockefeller Alapítvány költségén könyvtárosképzési konferenciát tartottak Nairobiban. A konferencia létrehozott egy munkabizottságot, amelyik később javasolta a Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola megalapítását a Kelet-Afrikai Egyetem keretein belül.

A Working Party on Higher Education in East Africa (A Kelet-Afrikai Felsőoktatási Munkabizottság) a következő javaslatot tette 1969-ben:

"Javasoljuk a könyvtárosok szakképzésének kérdésében, hogy a Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola a Makerere Egyetemen lássa el mind a három államot regionális bázisként a Kelet-Afrikai Egyetem felosztása után addig, amíg a körülmények nem teszik szükségessé a helyzet újraértékelését." Makerere pénzügyileg beolvasztotta az Iskolát és a to-

vábbiakban biztosítja számára a tudományos, könyvtárosi és kiegészítő személyzetet, költségvetést a hivatali költségek, raktárak és berendezések számára. Az Iskola most már saját épületében működik, már van saját könyvtára is, kiemelkedő könyvtártudományi gyűjteménnyel.

A Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola 1975-ig felfejlesztett tiz képezítő kurzust könyvtár-technikusok képzésére és nyolc egyetemi diplomát adó kurzust. Az Iskola még részt vett a pedagógia szakos diákok alapfoku oktatásában, a Pedagógia Fakultáson, 1968-1971-ig, iskolai könyvtárosi alapképzést nyújtva. Két dokumentációs kurzust szerveztek 1969-ben és 1975-ben. Így eddig 174 képezített és 96 diplomás könyvtárost képeztek.

A KURZUSOK TANTERVE ÉS TÁRGYA

Képezítő kurzusok:

Ezek a kurzusok, melyeket Library Assistants Certificate Course (könyvtáros-asszisztensképző kurzus)-nak hívják, a hallgatókat megismertetik mindazzal a tudással, információval és gyakorlati technikával, amelyek szükségesek ahhoz, hogy segédkönyvtárosként sikeresen dolgozzanak szakképzett könyvtáros vezetése alatt, és/vagy önállóan működjenek egy kis vidéki közművelődési vagy iskolai könyvtárban. A tanfolyam hat hónapos, folyamatos elméleti és gyakorlati képzéssel. A tanterv magába foglalja a könyvtári osztályozást, katalogizálást, bibliográfiai, referenz és könyvtári adminisztrációs ismereteket és a gyakorlatot. Előadásokat tartanak még a könyvnyomtatásról, kötetésről és könyvvédelemről is.

Diplomát adó kurzusok

A könyvtártudományi diploma megszerzése a két éves kurzuson azok számára lehetséges, akik megfeleltek az általános egyetemi felvétel követelményeinek. A kurzus eléggé önálló és teljes ahhoz, hogy a diplomásoknak lehetővé tegye, hogy önállóan és szakszerűen megszervezzenek és igazgassanak kis- és közepméretű könyvtárakat. Ezzel a diplomával bármilyen méretű és típusu könyvtárban középfoku szakképzettség szintjén dolgozhatnak a végzett hallgatók. A kurzuson oktatott tárgykörök: a könyvtáros a társadalmi környezetben, osztályozás, katalogizálás, referenz és bibliográfiai ismeretek, könyvtárvezetés és bibliográfiatörténet. A hallgatóknak megtanítják a bibliográfiaösszeállítás módszerét is. A diplomavizsga részeként két bibliográfia-tervezetet kell bemutatniuk, egy általános bibliográfiáét és egy irodalomkalauzét.

Bevezető könyvtárismereti kurzus

Ezt a kurzust a pedagógia szakon végzős hallgatók részére tartották az Oktatási Tanszéken 1968-1971-ig. Célja az volt, hogy bemutassa a könyvtár helyét az iskolában; körvonalazzon néhány alapvető technikai kérdést és gyakorlatot, melyek hasznosíthatók a tanulók olvasóvá nevelésében; megismertesse a könyvtári anyagok használatát különböző szinten. Ez a kurzus 9 hétig (heti 4 órában) tartott.

Dokumentációs kurzusok

Az első dokumentációs kurzust az UNESCO védnöksége alatt rendezték. A tanfolyam a Kelet Afrikai Könyvtárosképző Iskolában 1969. szept.-okt.-ig tartott. Az oktatás súlyponti kérdései a dokumentációs központok szervezete és irányítása, indexelés, tömörítés és automatizált dokumentációs technika és nemzetközi kooperáció voltak. 1975. aug.-szept.-ben újabb tanfolyamot szerveztek.

TERVEZETT PROGRAMOK

Miután az Iskola saját épületbe költözött, állandó dolgozókkal rendelkező intézménnyé vált, sürgető, hogy jelenlegi kurzusait további tanulmányi programokkal egészítse ki. Elsők között továbbképző kurzus megindítását tervezik a könyvtártudományban és egy speciális kurzus elkezdését az iskolai könyvtárosok képzésének keretén belül, a gimnáziumi könyvtárakban működő tanárok számára. Az Iskola a tervek szerint együttműködik az Oktatási Tanszékkel a pedagógia szakos hallgatók számára átdolgozott "Bevezetés a könyvtárosi ismeretekbe" c. tanfolyam megszervezésében. Ezen kívül részt vesz a könyvtártudomány oktatásában, mivel ezt hamarosan fakultatív tárgyként oktatják a Pedagógiai Tanszéken. A Council LTEA (Council for Library Training in East Afrika - Kelet-Afrikai Könyvtárosképzési Tanács) erőteljesen szorgalmazza a posztgraduális képzés minél előbbi megindítását. A tantervet már megvitatták, és lehetséges, hogy a képzést hamarosan megkezdik, a tervek szerint kis létszámmal.

TANANYAG FEJLESZTÉSE

Bernard Palmernek a megállapításából idézünk: "Tény az, hogy a fejlődő országok az elmúlt években kényelmesnek találták a képzés angol rendszerének alkalmazását saját könyvtáraik képzésében. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy így az angol viszonyoknak megfelelően gondolkodó könyvtárosokat képeztek és nem a tengerentuli követelményeknek megfelelőeket... A könyvtárosképzésnek jobban meg kell felelni a helyi adottságoknak." Az Iskola komoly gondot fordított a tanterv kialakításakor annak a célnak a megvalósítására, hogy a tanított ismeretek a helyi szükségleteknek jobban megfeleljenek. A könyvtári osztályozás és katalogizálás súlyponti tantárgyak számukra, mert Afrikában semmilyen központi intézmény nem látja el ezeket a feladatokat. A kelet-afrikai könyvtárak audiovizuális anyagának gyors növekedése és a film-könyvtárak gyors fejlődése miatt az Iskola elhatározta, hogy bevezeti az "Audio-vizuális könyvtári módszerek" oktatását, a posztgraduális egyetemi szintű képzésben. E tantárgy keretén belül a hallgatókat a könyvtárakban lévő audio-vizuális anyagok osztályozására, katalogizálására, szervezésére, feldolgozására, raktározására és védelmére oktatják. A dokumentáció már részét képezi a képzésnek. Behatóan foglalkoznak a különböző országok könyvtári helyzetével és a könyvtárnak a társadalomban játszott szerepével.

A Kelet-Afrikai Könyvtárosképző Iskola irányító testülete. A Kelet-Afrikai Közösség három partner-államának képviselőiből áll, nemzeti könyvtári szolgáltatások igazgatói, egyetemi könyvtárosok, nemzeti könyvtáros szövetségek titkárai és oktatásügyi minisztériumok képviselői vesznek részt a testületben, amely minden kelet-afrikai államban tanácsadói tevékenységet folytat a könyvtárosképzéssel kapcsolatban.

AZ ISKOLA ELHELYEZKEDÉSE

Az Iskola az egyetemváros központjában egy szép és célszerű épületben működik a Makerere Központi Könyvtár szomszédságában. Ebben a kétszintes épületben vannak az igazgató, a tudományos és a titkári dolgozók hivatali, egy tágas könyvtár, tanácsterem, osztálytermek és a nyilvántartó iroda. Az eredeti terv lehetőséget ad vertikális terjeszkedésre további két szint hozzáépítésével. Uganda kormánya jóváhagyott egy nagylelkű adományt az épület fejlesztésére, két további tanterem, közös diákszoba és egyéb berendezések számára.

Az Iskola könyvtára a Makerere Egyetemi Könyvtári Rendszerhez tartozik, mint kari könyvtár. A könyvtártudománnyal kapcsolatos könyv, folyóirat és egyéb szakirodalmi gyűjteménye van. A könyvtár minden munkanap 8-21 óráig, a képesítő vizsgák előtt és alatt ünnepnapokon is nyitva tart. A következő ötéves fejlesztési tervben a könyvtár több magasabb képesítésű munkaerőt kap. Az Iskola úgy tervezi, hogy a könyvtárat Kelet-Afrika könyvtártudományi és informatikai kutatóközpontjává fejleszti. A kezdeti lépés az volt, hogy a kelet-afrikai könyvtáros szövetségek állományait egyesítette.

Az Iskola mint egyetemi bázisu intézmény jelentős előnyöket élvez. Saját könyvtárán kívül lehetősége van arra, hogy az egyetemi könyvtárat gyakorló laboratóriumként használja (a Makerere Főkönyvtárban tartják a referenz szolgáltatással kapcsolatos foglalkozásokat). Az Iskolának széleskörű lehetősége nyílik az egyetem kutatásaiban való részvételre és hozzájárul, illetve nyer más diszciplinákból a fakultások közötti kapcsolat során. A tudományos felépítésben az Iskola független minden fakultástól; független fakultásként működik. Az Iskola igazgatója tagja az egyetemi szenátusnak és sok más fontos egyetemi bizottságnak. Az Iskola pénzügyi integrációja az egyetemmel garancia a rendszeres ellátásra és folyamatos fejlesztésre. Regionális jellege homogén könyvtárosképzést biztosít egész Kelet-Afrikában.

Tanzánia és Kenya támogatja az Iskolát mint regionális intézményt. Ezek az országok képviseltetik magukat a CLTEA-ban és részt vesznek az Iskolát érintő minden döntéshozatalban. Támogatják diákjaikat a diplomát adó és a képesítő kurzusokon is élénken támogatják a poszgraduális képzés bevezetését, melyekre elküldik jelöltjeiket.

Tanzániában van egy külön képesítő kurzus, amelyet a Tanzániai Könyvtári Szolgáltatás szervez. Időtartama 18 hónap, és kielégítően átfogó tantervet alkalmaztak.

Az UNESCO képesítő kurzusokat tart a Kenya Polytechnic (Kenyai Főiskola)-en, Nairobiban 1974. óta. Már két kurzust szerveztek és hamarosan megindul a harmadik. Az UNESCO biztosítja a technikai szakértőket.

A Kenyai Könyvtáros Szövetség 1974-ben Oktatási Albizottságot hozott létre. A bizottság a szövetség elé terjesztette jelentését és a következő javaslatot tette:

"Javasoljuk, hogy könyvtári és informatikai tanszéket alapítsanak a Nairobi Egyetemen, hogy biztosítsa:

- a) az egy éves továbbképzést
- b) a három éves egyetemi szintű képzést
- c) az egy éves könyvtáros-asszisztensi kurzust".

A tájékozódás lélektana A tájékoztató szolgálat és az informálódás, illetve az önálló megismerés fogalma

Don Mc FADYEN

A szerző "The Psychology of Inquiry: reference service and the concept of information/experience" c. cikkét (Journal of Librarianship 7 (1) January. 1975. 2-11. p.) NAGY Attila tömörítette.

I. AZ INFORMÁLÓDÁS KÉT ÚTJA

A tájékoztató szolgálat irodalma növekvő mértékben tartalmazza azt a felismerést, hogy az informálódó egyének általában többet akarnak egy-egy speciális adatról. Igaz, hogy a tényinformációkra vonatkozó szükségletek mindennapiak és nagyon fontosak, de gyakoriak azok a szükségletek is, amelyek a kreatív cselekvés beindításához szolgálnak serkentő eszközként. Tehát az adatok iránt és az önálló megismerés iránt egyidejűleg él az igény. Az emberi tevékenységek egyik típusának célja az adatszerezés (az informálódás), azaz speciális tények elsajátítása jól ismert elméletekhez való viszonyukban; a tevékenységek másik típusának célja pedig a tapasztalatszerzés, "az események átélése", a problémák megoldása.

Jó lenne, ha az olvasói kérdéseket nem egyszerűen speciális adatok szolgáltatására vonatkozó parancsként értelmeznénk, hanem fogalmak meghatározására, körülírására vonatkozó kísérletként. A tájékoztató beszélgetésnek inkább a könyvtáros és az olvasó közötti eszmecserévé: javaslatok és visszajelzések cseréjének folyamatává kellene válnia - miközben az eredeti kérdés paramétereit körülhatárolják -, mintsem egyetlen válasz szolgáltatásává alakulnia. A kérdés és az információforrás közötti kapcsolat sohasem zárt, egyértelmű, hanem nyílt, és feltárását a kétségek bizonyos csoportja vezeti.